

Böyük Zəfərin mükəmməl diplomatiyası

II Qarabağ müharibəsinin diplomatiya məsələsində əsas üstünlüyü Azərbaycanın beynəlxalq hüquqa tam uyğun mövqe tutması oldu. Ermənistan isə əksinə, 30 ilə yaxın işğal siyasətinin yaratdığı hüquqi pozuntuların içində boğulur, beynəlxalq ictimaiyyətin qarşısında inandırıcı arqumentlər irəli sürə bilmirdi. Azərbaycan isə BMT Təhlükəsizlik Şurasının 822, 853, 874 və 884 sayılı qətnamələrinə istinad etməklə, Ermənistanın işğalçı tərəf olduğunu bütün platformalarda sübut edə bildirdi. Bu səbəbdən diplomatiya məsələsində Azərbaycanın haqlı mövqeyi həm regional, həm də global güclər üçün aydın görünürdü.

Müharibənin ilk günlərindən Azərbaycan diplomatiyası əməli fəaliyyət göstərdi. Xarici İşlər Nazirliyi, Prezident Administrasiyası, ölkənin xaricdəki səfirlikləri paralel şəkildə çalışır, beynəlxalq təşkilatlara, hökumətlərə, siyasi mərkəzlərə mütəmadi məlumatlar ötürürdü. Məqsəd həm informasiya müharibəsində üstünlük əldə etmək, həm də Ermənistanın dezinformasiya kampaniyasını zərərsizləşdirmək idi. Azərbaycanın diplomatiyası müharibə boyunca ardıcıl və koordinasiyalı şəkildə fəaliyyət göstərmişliyi seçildi.

Diplomatiya məsələsində mühüm rol oynayan digər amil Azərbaycanın regional güc mərkəzləri ilə münasibətlərinin stabil və etibarlı olması idi. Xüsusilə Türkiyə ilə strateji mütəfəqlik həm hərbi, həm siyasi, həm də informasiya cəhətlərində Azərbaycan üçün böyük üstünlük təmin etdi. Prezident İlham Əliyev və Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan arasında davamlı dialoq regionda yeni geosiyasi xəritənin formalaşmasına təkan oldu. Bu əməkdaşlıq regionda balansın Azərbaycan xeyrinə dəyişməsinə səbəb oldu.

Azərbaycanın diplomatiya məsələsində qazandığı uğurun ən mühüm çəhətlərindən biri ölkənin müstəqil siyasət kursuna sadıqlığı idi. Azərbaycan heç bir beynəlxalq təzyiqə boyun əymədən öz mövqeyini qayda və qatılyetli şəkildə ortaya qoydu. Müharibənin gedişində bir çox dövlətlər dəlailərsi ilə təzyiq göstərməyə cəhd etsələr də, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ardıcıl mövqeyi sayəsində ölkə diplomatik təcridə düşmədi, əksinə bir çox dövlətlər neytrallığı qorudular. Bu, diplomatiya məsələsində Azərbaycanın maneəvər imkanlarını genişləndirdi.

44 günlük müharibənin son mərhələsində diplomatiya məsələsi həlledici

mərhələyə keçdi. 10 noyabr 2020-ci il tarixində imzalanan üçtərəfli Bəyanat Azərbaycan üçün tarixi siyasi qələbə oldu. Bu sənəd Ermənistanın məğlubiyyətini rəsmiləşdirdi və regionda yeni siyasi realılıqlar yaradı. Ləçinin, Kəlbəcərin və Ağdamın qansız geri qaytarılması məhz diplomatiya məsələsində əldə edilmiş böyük uğur idi. Azərbaycan təkə hərbi güc tətbiqi ilə yox, eyni zamanda düzgün seçilmiş diplomatik strategiya ilə torpaq bütövlüyünü təmin etməyi bacardı.

Diplomatiya məsələsində Azərbaycanın ən mühüm üstünlüyü informasiya müharibəsində qazandığı qələbə oldu. Prezident İlham Əliyevin beynəlxalq KİV-lərə verdiyi müsahibələr, aparılan ardıcıl məlumatlandırma siyasəti, Ermənistanın hərbi təxribatlarının operativ şəkildə ifşa olunması Azərbaycan haqqı səsini dünyaya çatdırılmasında əvəzsiz rol oynadı. Dünya birliyi ilk dəfə olaraq Qarabağ münaqişəsinin mahiyyətini bu qədər aydın şəkildə anladı. Ermənistanın 30 illik saxtakarlıq siyasəti ifşa edildi.

II Qarabağ müharibəsi diplomatiya baxımından Azərbaycanın yeni nümunə yaratdığı bir proses oldu. Dövlət həm hərbi əməliyyatları, həm informasiya siyasətini, həm də diplomatik əlaqələri paralel şəkildə və uğurla idarə etdi. Bu müharibə sübut etdi ki, müasir dövrdə qələbə təkə döyüş meydanında deyil, diplomatiya məsələsində qazanılır. Diplomatiya olmadan qələbə yarımcı olar, qələbənin siyasi rəsmiləşdirilməsi isə diplomatik ustalıq tələb edir.

Azərbaycan diplomatiyası bu dövrdə təkə qələbəyə aparan yolu möhkəmləndirmədi, həm də regionda yeni siyasi düzən yaradı. Müharibədən sonra regionda başlayan proseslər - kommunikasiyaların açılması, Zəngəzur dəhlizi ideyası, sülh müqaviləsi gündəliyi - hamısı diplomatiya məsələsində davam edən mübarizənin tərkib hissəsinə çevrildi. Müharibənin bitməsi diplomatiyanın bitməsi demək olmasa, əksinə yeni mərhələnin başlanğıcı oldu.

II Qarabağ müharibəsinin diplomatiya məsələsində qazandığı nəticələr müharibədən sonra başlayan yeni geosiyasi proseslər üçün baza rolunu oynadı. Müharibədən sonra regionda yaranmış siyasi reallıq diplomatiyanın qarşısına yeni imkanlar, həm də müəyyən çətinliklər qıxdırdı. Azərbaycan bu dövrdə həm qalib dövlət olaraq öz mövqeyini daha da gücləndirmək, həm də bölgədə uzunmüddətli sülhün təmin olunmasına nail olmaq üçün

II Qarabağ müharibəsi Azərbaycanın müstəqillik tarixində təkə hərbi güc nümayişi deyil, həm də diplomatiyanın yeni mərhələsi kimi əlamətdar hadisə oldu. 27 sentyabr 2020-ci ildə başlayan və cəmi 44 gün davam edən Vətən müharibəsi həm döyüş meydanında, həm də diplomatik məsələdə Azərbaycanın üstünlüyü ilə nəticələndi. Müharibə başa çatdısa da, bu dövr Azərbaycanın diplomatiya sistemində, xarici siyasət istiqamətlərində, beynəlxalq münasibətlərdə mövqeyinə mühüm təsir göstərdi. Azərbaycan bu müharibə ilə dünyaya yalnız hərbi qüdrətini deyil, həm də siyasi çevikliyini, hüquqi əsaslara söykənən mövqeyini və beynəlxalq məsələlərə pragmatik yanaşmasını nümayiş etdirdi.

diplomatik strategiyasını daha çevik, daha dinamik və daha çoxşaxəli şəkildə qurdu.

Müharibədən sonra diplomatiya məsələsində ən mühüm mövzulardan biri Ermənistanın Azərbaycanın şərtlərini qəbul etməsi, yeni sərhədlərin təsdiqlənməsi, sülh müqaviləsinin hazırlanması və regional kommunikasiyaların açılması idi. Bu proses bir tərəfdən münaqişənin formal şəkildə başa çatdırılmasına istiqamətlənmişdi, digər tərəfdən regionun gələcək inkişaf modelini müəyyənlişdirirdi. Azərbaycan diplomatiyası bu mərhələdə də prinsipial mövqeyi qorudu: sülh yalnız beynəlxalq hüquqa, ərazi bütövlüyünə və qarşılıqlı tanınmaya əsaslanmalıdır.

Azərbaycanın diplomatik xəttində ən mühüm hədəflərdən biri Ermənistanın revizionist siyasətini qarşısını almaq idi. Müharibədən sonra Ermənistan daxilində müxtəlif siyasi qruplar revansizist ideyaları gündəmə gətirməyə çalışırdılar. Bu, bölgədə sabitliyə ciddi təhlükə yaradırdı. Azərbaycan isə həm regional dövlətlər, həm də beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqeyinə qarşı ardıcıl diplomatik fəaliyyət göstərdi. Məhz bunun nəticəsində Ermənistanın destruktiv addımları beynəlxalq səviyyədə dəstəklənmədi.

Diplomatiya məsələsində mühüm məsələlərdən biri də Zəngəzur dəhlizinin açılması ilə bağlı müzakirələr idi. Azərbaycan bu dəhlizin açılmasını yalnız iqtisadi layihə kimi deyil, həm də regionda yeni neqiyatlı infrastruktur və siyasi inteqrasiyanın açarı kimi gördü. Ermənistan isə bu məsələdə vaxt uzatmağa, prosesləri sabotaj etməyə çalışdı. Buna baxmayaraq, Azərbaycan diplomatiyası həm Türkiyə, həm Rusiya, həm də digər aktorlarla birlikdə regional əməkdaşlıq mövqeyini gücləndirdi və prosesin irəliləməsi üçün diplomatik təzyiq davam etdirdi.

Müharibədən sonra diplomatiya məsələsində Azərbaycan üçün ən mühüm məsələlərdən biri də sülh müqaviləsinin hazırlanması idi. Bu müqavilə yalnız iki ölkə arasında münasibətlərin normalaşdırılması deyil, həm də bölgədə müharibə riskinin tamamilə aradan qaldırılmasını təmin etməli idi. Azərbaycan sülh müqaviləsinin əsas bəndlərini dəqiq və prinsipial şəkildə müəyyənlişdirirdi: ərazi bütövlüyünün qarşılıqlı tanınması, sərhədlərin dəlillətləsi və demarkasiyası, silahlı təxribatların dayandırılması və gələcəkdə heç bir tərəfin iddia qaldırmaması. Diplomatik danışıqlar prosesində bu prinsiplərin qorunması Azərbaycanın əsas məqsədi idi.

II Qarabağ müharibəsinin sonra diplomatiyanın yeni istiqamətlərindən

biri də informasiya müharibəsinin davam etdirilməsi oldu. Ermənistan dünyada özünü yenidən "zərərkəmiş tərəf" kimi təqdim etməyə çalışdı. Buna qarşı Azərbaycanın diplomatiyası faktlarla, beynəlxalq hüquqa əsaslanan mövqe ilə cavab verirdi. Ermənistanın 30 il boyunca işğal altında saxladığı ərazilərdə törətdiyi vandalizm faktlarını dünya ictimaiyyətinə çatdırırdı. İşğaldan azad olunan ərazilərdə aparılan yenidənqurma işləri, Böyük Qayıdış proqramı, miniatemləmə prosesi beynəlxalq aləmdə böyük rəğbətə qarşılandı və Azərbaycan bu nümunə ilə diplomatik mübarizədə əlavə üstünlük əldə etdi.

Diplomatiya məsələsində mühüm istiqamətlərdən biri də Azərbaycanın regional güclərə münasibətlərini daha da gücləndirməsi idi. Xüsusilə Türkiyə ilə münasibətlər "Şuşa Bayramı"nın imzalanması ilə tamamilə yeni mərhələyə yüksəldi. Bu sənəd Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərini rəsmi şəkildə mütəfəqlik səviyyəsinə qaldırdı və regionda yeni təhlükəsizlik sisteminin formalaşmasına səbəb oldu. Azərbaycan həmçinin Mərkəzi Asiya dövlətləri, Pakistan, İsrail, Böyük Britaniya və digər ölkələrə əlaqələrini daha da genişləndirdi.

Bütün bu proseslər fonunda Azərbaycan diplomatiyası həm də Qərb dövlətləri ilə balanslı siyasət qorudu. Avropa İttifaqı ilə enerji, təhlükəsizlik və neqiyatlı sahələrdə əməkdaşlıq genişləndi. Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyində əsas tərəfdaşlardan birinə çevrildi və bu, diplomatiya məsələsində ölkənin mövqeyini daha da gücləndirdi. ABŞ və digər Qərb dövlətləri ilə dialoq da davam etdirildi, baxmayaraq ki, bəzi dairələrin Ermənistanı dəstəkləyən mövqeyi çətinliklər yaradırdı.

Müharibədən sonra başlayan diplomatiya dövrünün ən mühüm nəticələrindən biri regionda Azərbaycanın qarar qəbul olumasının mümkünsüzlüyü idi. Azərbaycan öz gücünü və müstəqil siyasətini o qədər möhkəmləndirdi ki, regionla bağlı bütün danışıqlarda əsas söz sahibi məhz Azərbaycan oldu. Bu, həm diplomatik uğur, həm də hərbi-siyasi strategiyasının nəticəsi idi.

II Qarabağ müharibəsinin diplomatiya məsələsində göstərdiyi uğurlar Azərbaycanın gələcək xarici siyasət strategiyasının təməlini təşkil edir. Azərbaycan artıq global miqyasda nöfuzlu tərəfdaş kimi çıxış edir, regional inteqrasiyanın əsas aparıcı qüvvələrindən birinə çevrildi. Diplomatiya məsələsində nümayiş olunan prinsipiallıq, çeviklik və sonsuz rəşonal yanaşma Azərbaycanın geosiyasi mövqeyini daha da möhkəmləndirdi.